

САНА ОЛОХ

ССНП ЧУРАПЧЫТААБЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ
ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААБЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

Хаймат
1931 онд алтныны
ийтэн тахсар!

№ 147 (5037)

1977 сэл. Ахсынны 10 күнэ
СУБУОТА

Сыаната
2 харчы

ЮБИЛЕЙДААХ СЫЛ ФИНИЙИГЭР

Күн ахсын үрдүк онгорумтуолаахтык,
бастын хаачыстыбалаахтык!

Халын систэри унуордаан

Булуут идэтэ бийиги Сахабыт
сиритэр биир саамай ытыктанар
уонна бочуоттайар идэ. Кымдаан-
наах тыһыны ыһыны булду эк-
китиртһэн үрэх бастарынан, сис
тыаларынан сонордүт дэлэлээх
уһун сирн хаамара, төһөлөөх то-
горо-хатара буолуой!

Мин итинни эр сүрэхтээх би-
иги булчуттарбыт тустарынан
көспүн түһүүхүн баҕарабын.

Субуруускай аатынан совхоз
Арыстаахтаабы бииргэдэттигэр
икки нэдрөй уонна икки көмө
булчуттар бааһар. Вастатаи ту-
ран М. И. Потанов туһунан ары-
йах тыл. Михаил Иванович бы-
һыгы сородурааи Сага дьылы
көрсө толорон тийэргэ дьулуһар.
Кини хайы-үйэ 240 андаатары,
ачалыи салондону уонна кы-
рыһааны булгаата. Иккис биллэр
сонордүт Петр Петрович Моно-
сытов 250 андаатары, атын да
күйдү түүлээди Ийэ дойду валют-
най фондугар киллэрдэ.

Булчуттар Вайбара, Таида үрөх-
тэрин курдук ыраах сирдэринэн
аар тайга «сымнаһас кыһыл кө-
мүһүн» сонордоһоллор.

Кырдыһас учуутал, «Бочуот
Эһага» орден кавалера Михаил
Космофонтович Понов, үлэ уонна
сэрип ветерана Роман Иванович
Барашков бийыл түөртүү мөһөөх
солкуобайдаах быһааны толорор
туһунгар бэрт хобуунуук, сындам-
нык сымдыан бултуулар. Кини-
лэр сартылаах Сага дьылы көрө
бөлөхтөрдөөх көрсөр баҕалаахтар.

Ф. ПОПОВ.

Оройуоннаабы промкомбинат карын куруук аһары толороллор.
мастерскойдар кэргэнниилэр Ни. Опыттаах столардар онгоһуктар
колай Федорович уонна Татьяна бастын хаачыстыбалаах буолал-
Ивановна Ортоюкоостар үлэлээбит- ларыгар кыһамаллар. Кэргэнни-
тэрэ уонган таһса сый буолаа. Ортоюкоостар комбинат общес-
Ити кэм устатыгар араас мебелии төһөннэй олоһор аһуһаһаах кыт-
онорунуа тиэрдиһилибит быһаан- галлар.

ДЕПУТАТ САЛАЙАР КОЛЛЕКТИВЫГАР

Саха АССР Верховнай Со-
ветын депутата, ыччат нас-
тавнига Августина Устиновна
Собакина салайар сэттэ киһи-
лээх эвентэ быһылыгы кыс-
тыкка 297 борооскуну көрөр.
Коллектив кыстык устата
биирдии борооскуну 115 кг
төлөһүтэргэ сорук туруорум-
мута. Ону чыһаахтык толо-
рор туһунгар сүөсүһүттар со-
циалистическай куоталаһы-
га киһирсэн үлэһиллэр. Бо-
рооскулар балаһан ыйын са-
ваттыгар хотонго киллэрилли-
биттэрэ. Эбии аһылык эмнэ

эрдэттэн бэриллибитэ.
Ити түмүгэр кыстык баста-
ны ыйыгар хас биирдии бо-
роон ортотунан 20 кг төлө-
һүйбүтэ. Билигин сорохтор
үстүү центнертэн ордугу үк-
түүр буоллулар. Ферма стар-
шайа Августина Устиновна
сэтинни ыйга борооску суук-
катаабы эбиллигин 720
граммга тиэртэ, оттон элэр сүө-
сүһүттар Наталья Семенова
уонна Григорий Егоров 700—
676 грамм привели ылылар.
Эбии аһылыгы онгоруоччу-
лар Филипп Собакин уонна

Г. Милейко салайар докердарын
комплекснай биригээдэтэ Находка
порт администрациятыттан уонна
профсоюзнай тэрилтэттигэн үлэ
нуорматын 20 бырыһаанынан үр-
дэтэргэ көрдөстө.

Кини аан дойду стандартаах
контейнердарга үлэһин чилиэннэ-
рэ биригээдэннэ бэдэрээтэһин
ныыматын байылаабытара. Аны-
гылыгы техниканы сатабылдаахтык

САГАНЫ АЙААЧЧЫЛАР НУОРМАНЫ УЛАРЫТАЛЛАР

туһанын, үлэни ордук көдүүс-
тээхтик уонна кэмчилээһиннээх-
тик тэрийин биригээдэ коллекти-
выгар тийэр-сүөкүүр үлэлэр бэ-
йэһэ турар сыаналарын биллэрдик
намтатар кыагы биэрдэ.

Рабочайдар көрдөһүүлэринэн
үлэ онгоруон таһаарымын нуорма-

Найаакы уонна Чуурааҕа дел-
наларыттан күһнэ иккиһинтэ, со-
ровор үстүүтэ кырынан оттук
маһы тийэр лесопункт биир
опыттаах шофера А. М. Пестерев
юбилейдаах сылга ылыммыт эбэ-
һээтэлиһтибэтин хайы-үйэ аһа-

ры толорон, пяталетка үһүс сы-
лын суотугар үлэһин. Кини
бийыл 3453 кубометр маһы тийэ-
һиэхтээгин 11 ыйга 3789 кубо-
метрынан толордо.

Бастын механизатор үлэ күнүн
мунуутуурдук туһанарга, уматыгы

БОЧУОТ ДУОСКАТА

1977—1978 сс. общественнай сүөһү кыстыгы бастагы
икки ыйын түмүктэринэн сүөһү итинтигэр, киниттэн боро-
дууксууһаны ыһыгы уонна софотуонкалааһына социалис-
тической куоталаһыгы үрдүк көрдөрүүнү ситиспит маһык
бастын коллективтар уонна биирдиилээн чулуу үлэһиттэр
Бочуот оройуоннаабы дуоскатыгар таһаарыллаллар:

СОВХОЗТАРТАН

Нарл Маркс аатынан совхоз (директор Е. Е. Васильев,
партком секретара М. С. Оконешников, профсоюз рабочкомун
председателэ Л. А. Дьяконов).

ОТДЕЛЕНИЕЛАРТАН

Карл Маркс аатынан совхоз Одьулууннаабы отделениета.
Субуруускай аатынан совхоз Соловьевтаабы отделениета.
Карл Маркс аатынан совхоз Болугурдаабы отделениета.

ФЕРМАЛАРТАН

Кулаадыма ферматын I корпусун коллектива.
Төһүргэстээх ферматын коллектива.
Үрэх Күөрэ ферматын коллектива. (Үһүн Карл Маркс
аатынан совхозтан).

ЫАННЫКСЫТТАРТАН

Дьяковская Христина Степановна — фуражнай ыһаары
ахсыттан 326-лыы кг үтүү ыһытын иһин.

Константинова Матрена Матвеевна — хас биирдии фураж-
най ыһаарыттан 272-лин кг үтүү ыһытын иһин.

Абрамова Марфа Аркадьевна — фуражнай ыһаары ахсыт-
тан 271-лин кг үтүү ыһытын иһин.

БОРООСКУ НӨРӨӨЧЧҮЛЭРТЭН

Максимова Анастасия Устиновна — көрөр 40 борооскутун
хас биирдиигэ 49,4 кг төлөһүтүтүн иһин.

Гермогенова Надежда Михайловна — көрөр 51 борооску-
тун хас биирдиигэ 42,3 кг төлөһүтүтүн иһин.

Дьяковская Евдокия Харлампьевна — көрөр 43 борооску-
тун хас биирдиилэрин ортотунан 42-лин кг төлөһүтүтүн
иһин.

Улуу Октябрь юбилейын чы-
һээр тэнийбит социалистичес-
кай куоталаһыгы кыттан, бу
опыттаах столардар бийыл эр-
дүк күүрэн-тааран үлэлээтилэр.
Уон биир ый түмүгүнэн тустал-
сородуһтарын Николай Федоро-
вич 147, Татьяна Ивановна 128
бырыһаан толортоотулар.

СНИМКА: Николай Федоро-
вич уонна Татьяна Иванова
үлэлэрин кэмизэр.

П. ОКОНЕШНИКОВ фотота.

ПОЛИГРАФИСТАР СИТИИИЛЭРЭ

Оройуоннаабы типография ыч-
чат-комсомольскай коллектива
онус пяталетка икки сыллаах
сородуһун бөдөһүүн иһиннэ, ах-
сыһыны 20 күнүгэр, толорорго
дьулуһан үлэһин.

Полиграфистар 11 ый түмүгүнэн
валовой бородууксууһаны онгоруу
быһаанын 3 бырыһаан аһарды-
лар.

Коммунист Марфа Михайловна
Яковлева наставниктаах набо-
най ыһах рабочайдара, комсомол-
ка Нина Петрова бииргэ үлэһин
линотинистара социалистическай
куоталаһыгы ордук үчүгэй көр-
дөрүүлээхтэр.

П. МАССАЕВ.

Кыһыны кылас күннэргэ

Тракторист Михаил Дмитриевич
Николаев сарсаһарда эрдэлээн,
иһэһэ хойутаан кэлэ-бара көһү-
һэн тайыыр сиртэн кыһыныгы
кылас күһнэ үстүүтэ кырынан
мас тийэһи титинтэ сылдырын
Мырылааҕа киһибит ким барыта
дөрө көрүүн сөп. Кини аасыһат
мйга быһаанын 120 бырыһаан
голорбута. Отделение сорох атын
да механизатордара бу былды-
һыктаах күһнэргэ ордук дьулуур-
даахтык, тыһыныны, хараһаны
аахсыһанна үлэһиллэр.

Од эрэри манна үлэ-хамнас
барыта эрбэ-дөһөн буолбатах. Хо-
лобуур, фермаларга сиилэһи, та-
лах мээһинтэ тийэһи саралаһа
илик.

Е. МАССАЕВ.

дара Дальнай Востоктаабы мээр-
пароходствотын атын даһаны пор-
тарыгар итиннэ судноны өрө-
мүөнүүр предпринималарыга
хаттаан көрүллэлэр. Итинтэ
ытыллар экономикай көдүү-
сүүһүнэн тыһыныча солкуобайы
төһүнээр.

Н. МОИСЕЕВ,
ССТА норр.

Владивосток.

Н. КОНДРАТЬЕВ.

ФЕРМАБА — СТААХ ДУЛБА

Карл Маркс аатынан совхоз
Бахсытаабы отделениетын шеф-
төһөр райко коллектива «Кэскили,
Лэбийэ, Үрөх Үрдэ уонна «Сар-
дыһа» фермаларыгар бу күһнэ-
гэ 47 тонна дулбаны таста.

Эбии аһылыгы бөлөһөһөн сүэ-
тэргэ айал эвентэ тэриллэн үлэ-
һин.

В. СЛЕПЦОВ.

КЭЛЭР СЫЛ СУОТУГАР

ДЬОН ОЛОРОР СИРИНЭН ПОЛИТИЧЕСКИЙ АГИТШТАБТАР ИККИ АРДЫЛАРЫН СОЦИАЛИСТИЧЕСКАЙ КУОТАЛАНЫ УСУЛУОБУЙАТА

Арваа уонна Илиин Сибирь производственной ком-плекстара түргэн тэтиминэн сайдаллар. Байкал-Амур магистрала дойду ыраах урук оройуоннары, Байкал-Амур дуолларын туһаа таһаарар ыаагы биэриэхтэ. БАМ трассатыгар үлэ күнтөн күн ахсын улам ордук күүрээниинэн иһэр.

БАМ — Тында тимир суол бастааһынай туһаныга бэрииллэ. Тында станциятан Берканитта магнайгы рабочай поезд кэлбитэ.

Үөһэ снимока: рабочай поезд Берканит станция чугаһыгар.

Аллараа снимока: Берканит бөһүөлэгэ.

Г. КАЛАЧЬЯН уонна В. МАРИКОВСКАЯ фотолара. ССТА фотохрониката.

БЭЧЭЭННЭ СУРУТУУ ТҮМҮНТЭННЭ

Оройуонга кэлэр сыллаагы периодическай бэчээк сурутуу хампааньыта түмүктөннө. Тыл сириин нэһилиэнньэтин өртүтүгэр иһигэр өйдөтүү үлэ ыһылыбытын түктөр, бэриллибит былаан дини аһарыллына. Оройуон үрдүнэн үлэһиттэр кэлэр сылга 32685 экзemplар араах хайыты, сурунаалы алдан бэйэлэрин биһиллэрин хайытымахтара, кудьтуннай хайытынарын үрдэтиинэхтэ. Ол аата биһиги оройуонут араааччылар уунэр дьылга аһыт сыллаахтар 1992 экзemplарынан албох хайыты, сурунаалы ыһахтара, ол иһигэр хайыта 12142, сурунаала 20545 экзemplар.

Эһиги оройуон үлэһиттэрэ «Кымыс» 2592, «Сага олох» 2900, «Эдэр коммунист» 1765 экзemplары, ылан аадыахтара. Сибээс отделениеларыттан сурутууга ордуун үчүгэй түмүктэри Чыапчара (начальник Н. И. Монастырева) 8499, Дьабыл (начальник Е. Т. Попов) 10789, Миндараай (начальник С. Н. Собакин) 8196 солкуобайдаах сурутууну ыһаһаар ситистилэр.

Бэчээти бастыг общественнай таргатааччыларын А. В. Новгородова («Сельхозтехника» холбоһуга), Л. Д. Александрова (аг-үүү комбината), А. Н. Слепцова («Якутскохозстрой»), Л. И. Токкина (лесхоз), В. И. Гуляева (райпо) буолулар.

Ол эрэри быһыа дараны партиянай, советскай бэчээк сурутуу аһыах. «Правданы» баара-суога 208 экзemplары ыһабыт. Экономическай, медицинскэй, учительскай, тыа хаһаайыс-тыбаннай хайыаттарга уонна сурунаалларга сурутуу 1977 сылаахтар аччатылына. Учуталлар эмчиттэр бэйэлэрин идэлэринэн бэчээттэргэ суруттарынан ситэ хабыллыбатылар. Оттон үөрэ-нээччилэр «Бэлэи Буолга» аас-пы ыһыах кытта тэһээтэхтэ 100 экзemplарынан итэвэс суруттардылар.

Кэлэр өттүгэр хайыаттарга уонна сурунаалларга суруттары итэвэстэригэр олохтоох партиянай, профсоюзнай, комсомольскай тэрияттэлэр сүрүн бэл-бөтөлөрүн уураллар наада.

СЫЛА: ССБП XXV съези туруорбут баарай сэрүктэрин салгыт дьириник пропагандалаа-һын, советскай, партиянай уонна хаһаайыс-тыбаннай актив күүһүн түмэн, дьону итэр үлэни комплекснайдык тэрийи уонна психическай өрө көтөүлүүлөрүн күүрдэн көдүүс иттиэнэ хаачыстыба психикатын иккис сылын эбэхтэ-тэлиститбэлэрин толорууга көмөлөһүү.

АГИТАЦИОННАЙ-МАССАБАЙ ҮЛЭБЭ
«Знание» общество путевкатынан аарыллыбыт хас биэстии лекция иһин — 1 очко.
Оноһуллубут хас 10-нуу бэснээтэ, политин-формация — 1 очко.

Истиэнэ хайыатын (партия, нэһилиэк Совет-тин исполкомун, отделение советын органа) хас 3 нүмэр иһин 1 очко. Итинтэн аарыах буолла-рына 3 ыстарааптыр очко. Агитэна 5-тэн итэвэһэ суох хайыаты таһаардына — 1 очко.

Сезоннай үлэһиттэ «Войбууеи листок» хас 2-лин нүмэр тахсытын иһин — 1 очко.
Нэһилиэк тэрияттэлэрин хас биридин айар от-чуоттарын тэрийи ыһытыга — 2 очко.

Хас биридин научнай-теоретическай, научнай-методическай, научнай-практическай конферен-ция иһин («Знание» общество ыспараапкаты-нэн) — 3 очко.

Нэһилиэктээби дыахтар комитетын үлэтигэр «үчүгэй» сылаага — 3, «ортодо» 2 очко, «мол-тоххо» 3 ыстарааптыр очко. (дыахталлар оро-йуонаады советтарын ыспараапкатынан).

1977 сылга айа көмүскэлин фондугар нэһи-тиэк бири үлэһиттэр 2 солк. итэвэһэ суох үп киллэрилиннэринэ 2 очко, оттон тийбэт буол-лаагына аарыллыбат.

Манн таһынан эби очколар аарыллаллар: агитколлективтар айымнылаах үлэлэригэр, зо-ни занятиеларыгар дьон сылдыһытын маасса-байтар, ыһытылар лекцияларга дьон кэлитин активносттар, агитколлектив (зона уонна атын общественнай тэрияттэлэр) үлэлэрин опыт бы-һытынан республикатаагы уонна оройуонаа-ды хайыаттарга активнайдык пропагандалааһын, суруйуу иһин.

КӨРДӨРӨН АГИТАЦИЯБА
Кини агитштаб, зона киниэргэ ис уонна тас

көрүннэргэ көрдөбүлгэ эппиэттир буолуу-1 очко, оттон молтох буоллаагына зона-2-лин ыстарааптыр очко.

Культура дьэстии тас кинэтииттигэр гэйгэ» 3, «ортодо» 2 очко, «молтоххо» 2 тарааптыр очко.

Культура дьэстии ис оформлениеттар гэйгэ» — 3, «ортодо» 1 очко, «молтоххо» 1 тарааптыр очко.

Кыһыл мунуктар (фермаларга, таргата-тэрияттэлэргэ) ис-тас оформлениелара ыһа-на эппиэттир буоллаагына 2 очко, эппиэтти-буоллаагына 2 ыстарааптыр очко.

Сайылыктарга, хонуутаагы отууларга то-либт хас биридин Кыһыл мунук ахсын гэйгэ» — 2, «ортодо» 1 очко, «молтоххо» 1 тарааптыр очко.

Нэһилиэк уопсай көрдөрөн агитация «үчүгэйгэ» 4, «ортодо» 2 очко, «молтоххо» 3 ыстарааптыр очко.

КУЛЬТУРНАЙ-МАССАБАЙ ҮЛЭБЭ

Үрдүк идеяны ис хоһоонноох хас биридин матическай биэчэргэ 1 очко.

Кыһыгы уонна сайынгы фермаларга отууга көһө сылдыр библиотека ахсын — 1 очко.

Араааччылар, киниэни уонна театры кучүлэр конференцияларын, диспут иһин — 1 очко.

Хонуутаагы отууга, сайылыкка көрдөрү-хас алта киниэ иһин — 2 очко.

Пьесаны, спектаклы туруорууга: улаһа-малаахха — 3, кыраа — 1 очко.

Культура дьэстиинэн байэстиинэн туруору-хас биридин концерт иһин — 1 очко.

Киниэни көрдөрүү харчынан быһаһа-аһарыллыбыт 10 бырыһыанын иһин 1 очко, таан туолбатаагына 2 ыстарааптыр очко.

Ово кинотеатрын үлэтин иһин 1 очко. (Ку-тура отделын уонна киносеть дирекциятын ыспараапкаларынан).

ОБОНУ ИИТИИ БОПЛУРООҔУГА

Оскуолаа үөрэги билин 100 бырыһын итэвэс буоллаагына хас биридин бырыһын ахсын 1-дин ыстарааптыр очко.

Үөрэги хаачыстыбаа билин 25 бырыһын

ОБЩЕСТВЕННАЯ КОРРЕСПОНДЕННАРБЫТ БИЛЛЭРЭЛДЭР

Бэбиэскэргэ: сүөһү кыстыга

Соторутаагыта Хоптобо сельснэй Советын исполко-ма совхоз отделениеттар общественнай сүөһү кысты-гы туругун туһунан боп-пуруоһу дьүүлэстэ. Онно биригэдиин М. П. Луков-цев отчуоттаата.

Депутаттар кизгикнэп-сэттилар.

Быһыл күһүн сүөһү кыстыкка хойугаан киир-битэ. Бастагы ыйдарга фермаларга эби аһылык кэмигэр оноһуллубатаа, онтон төптөрөн 528 центнер ст-нуорманы таһынан сиз-тиллибитэ. Ол үрдүнэн сүө-

һү дьүдэйинтэ, көннүгүн олүүтэ таһаарыллына.

Дьыл баччатыгар диэри фермалар оту сыарға үр-дүттэн ситэн олоролор. Отделение ааспыт сайын-туорахтаах культуралары кизгиргэ ыһаан куһағана суох үүнүүнү хомуйбута. Ол эрэри бурдук соломо-тон сүөһүгэ эби аһылык быһытынан сити тэрид-либэтэргэ исполкомга ула-ханнык сэмэлэһэ.

Сельсовет исполкома сүө-һү кыстыгын тэрийингэ баар итэвэстэри түргэнник туоратар дыһаллары бэлэ-тиир быһаарыны ылына.

Т. СОКОЛЬНИКОВ.

Т у т а а Дьоннорбут

КЫТААНАХ. Эһиги саастаах уолаттар — Валерий Валерий Барковтар, Василий Барков — бири идэлээхтэр. Фердар. Үһүн тустаах үлэригэр үтө суоһаһа сыһыаннаһаллар, дьэ-сэргэ аламаһайдар.

Николай уонна Валерий ыраах рейстэргэ-лээх иһиллэр, нэһили-хоз производствотын тыһнара. Оттон Валерий Барков тэһа олохтоохторугар аһа-һы, атын да наадаһа баардары төгүрүк быһа тиһэр.

Ф. ПОПОВ

Агитатордарга, политинформатордарга көмө

СОВХОЗТАР СҮӨҮ ИИТИИТИГЭР 1977 СЫЛ АХСЫННЫ 1 КҮНҮНЭ

Совхозтар	Эт оноһууга (центнер) тыһаһаах ыһаһынан				Үүт валовой мама (центнер)				Бири фуражнай ыһахтан маина (кг)				Үүтү государстваа атыһааһын (центнер)				Эти государстваа атыһааһын (центнер)			
	сылаагы былаан	Туола	%	1976 с.	сылаагы былаан	Туола	%	1976 с.	сылаагы былаан	Туола	1976 с.	%	сылаагы былаан	Туола	%	1976 с.	сылаагы былаан	Туола	%	1976 с.
К. Маркс	9000	8615	95,7	+555	31500	32953	104,6	+3276	1295	1325	+25		25000	25732	102,9	+2446	8750	8598	98,3	
Субуртускай	8890	8444	95,0	+1573	29700	24934	83,9	+1475	1150	929	-17		23200	19802	85,3	+1237	8600	8219	95,7	
Э. Эрстийин	7300	7608	104,2	+308	28800	30118	104,6	+1247	1550	1665	+115		23400	23237	99,3	+274	7000	7570	108,3	
Ор. үрдүнэн	25190	24667	97,9	+2436	90000	88005	97,8	+5998	1310	1261	-49		71600	69525	97,1	+3386	25850	26211	101,4	

Основная статистика бронирования инспектора.

Н. ХОЙУТААН

КЫС ОБО БАРАХСАН

Кыс ово барахсан.

Кыргыттан кырасмабай,
Кэлиэртэн кэра,
Костуовутэн күндү —
Кырдык да охубай.

Кыс ово барахсан

Корсуота-сэйдэ,
Килбизэ, чэзһинэбэ,
Корунэра-истинэра —
Күндү кийи.

Кыс ово барахсан

Суурба-соторо,
Суору баар огорого
Сыа-сым тугара —
Сыамалаах кийи.

Кыс ово барахсан
Иисибата-баасымбата,
Испэга-ахабата,
Итиэнэ истэннээнэ —
Истиг кийи.

Кыс ово барахсан
Ыдагалаах ырааах,
Ылынтаах санаалаах,
Ымылым ырыалаах —
Ыжымалаах кийи.

Кыс ово барахсан
Кийииттир күнүр
Кэскиллээх кэбээх
Кэрэһиттээх кэлэр
Көчээрлээх кийи.
Итиник үгүс кийиэхэ
Итээттир уолаттар,
Манан дараган өтгөтэ,
Мааныт туттар
Сарымлаах санааны
Санаар буолаарыт,
Дьохуннаах сыһаны
Дьолунан аараарыт.

Кылбаа манан хаар үрдэ —
Араас кыыл суола-һиһэ,
Буучут аагар суруга,
Сонор дьоллоох өйтөтэ.

Ордук салымбыл булчуту —
Чуо-баатчы булар булдуу,
Ата суох аһылда автордарын
Аһымбылларын аагар дьолуу

Сомон СЕМЕНОВ.

Х Х Х

Баттах манхаймыта
Баттыгы уурбатын,
Кырдыр савс дыймыты
Кыһалда буолбатын.

Чадыл хаар кымыраа
Чанчыкка кылбаайта
Муода дьон, ким эттэ?
— Муударас бөлүгөтэ.

Аһымттан, абаттан
Астыбар бу баттах.
Эрирдээх олохтон
Эрдэлэр сороххо.

Кыраттан хаалларгыт
Кырдыбаска өтүт,
Хааһаха хаалаангыт
Хата сүбөлөгүт.

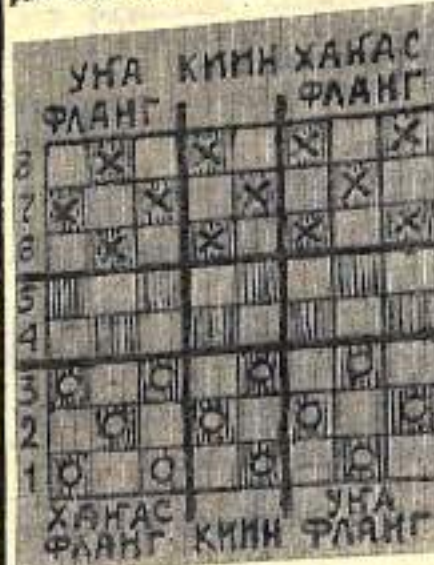
1977 с.

ОрдуК Санаа

Ыраас итинс кумаадыга
Санаабыл оһуор анһыа,
Өйдөнүм дуо мин ааһааччыга
— Мындыр өйдөөх булчунка.

ДУОВАТ КЭТЭХТЭН ОСКУОЛАТА

Оонһонор партиялары таба түмүктөрү оноробут:
былааннаан ытарга дуобат
дуоскатын мөлтөх уонна күүстээх
өрүттэрин үчүгөйдик билэр ха-
һаан да наадалаах. Ол ичинтэн
дуосканы үс туруору динияла-
рынан икки кынат флангаларга
уонна бир кини хонууга араа-
ран көрүбүт.

Диаграммада көстөрүн курдук,
утарылааһааччылар кини хонуу-
ларыгар үсүү тэң ахсааннаах
дуобаттардаахтар. Онтон үрүнгүр
бизэ дуобаттаах хаҥас флангала-
рын утары харалар түөрт дуо-
баттаах уна флангалара таайан
сытар. Утарылааһааччылар нөҥүө
флангаларыгар аны харалар бир
дуобатынан ордуқтаахтар. Дьэ,
мантан сөттөрөн биһиги маньык

Иккис уруок Дуоска кистэлэнһэрэ

Ыһынаран атакалыра наада.
Итиннэхэ ордук чорботон а1 хаа-
лынһыаҥ дуобат түргэниик оон-
һууга тахсары ситиһилинэхтээх;
2. Онтон уна фланга дуобат-
тары наһаа ыһан-тоһон оонһо-
нуулу суохтаах. Дуобаттары
туох да сыала суох атастаһан
көүрөтэни, харалар хаҥас флан-
галара түргэниик сайдарыгар
уонна түгөн түбөстөһүнэ күүстээх
атааканы онороругар көмөлөһөр.
Ол эрэри, үрүнгүрээхтэр, һ2 хаа-
лынһыаҥ сайынаранар туһунан
эрдэттэн кыһанмахтаахтар.
3. Кини дуобаттары бэйэҥ
ханьык стратегическай былааны
ытаргынан көрөн уна эбэтэр
хаҥас флангада көмөлтө быһы-
тынан туттулуохтаах.
Холобурга хас да дебюттары
көрүбүт.

I КУОРАТ ПАРТИЯТА

1. с3—д4... Үрүнгүрээхтэр а1
хаалынһыаҥ дуобаты сайынаранар-

га хара аһыттан кыһанмахтаах
уонна таарыччы, тоһоос түһ-
буоллаһына, утарылаһааччылар
уна флангатын атакалыра
руналлар. 1. ...с5. Ман-
флангада көмөлтө бирааһа
2. с2—с3 эфб—жс5. Харалар
хаалынһыаҥ таһаарга утары
лаһааччыларыннан итээһин
кыһаналлар уонна эһинтэ
дуобаты оонһуула өрөһө
таһаарбат наадаттан, һ4 хонуу-
ну быһдыһырга сорумула
3. с3—с4 ...а1 дуобат сайдыр-
суолу аһан бизэр уонна хар-
уна флангаларыгар тыһааһы-
уөскэтэр бөртөөхтэй тү-
3. ...жс5—һ4 4. е4:д6
Элбэһиниз сикстээххэ харалар
флангалара улаханһык айтыр-
этэ. Оттон биллэһи оонһуу

II «НОЛ»

1. с3—д4 а6—а5 2. д4—с5
3. а3:с5 эфб—жс5! (с5 убулу
кирбит дуобаты босхо ыла-
таан көнөтүнэн атакалыра
ралар уна флангалара айтыр-
рыгар улаханһык сөнөһөтөр
Онтон бу оһоһуллубут кыһа-
һ8 дуобат тахсарыгар уонна
эрэһэ суох тахсыбатыгар хар-
таһар эһинтэ буолар. 4. с4—
жс5—һ4. Үрүнгүрээхтэр
флангалара үчүгөйдик сайы-
Ол эрэри һ2 дуобат оонһуу-
тахсаара өссө ыраах.

III САҢА САБАЛААҢҢЫН

1. с3—д4 а6—с5 2. д4:а6
Харалар манһаһыг хаалһыт-
уна флангаларын мөлтөтөргө
һазрыһылар. Манһык сары-
һыны теорияны үчүгөйдик ба-
уонна бэйэтигэр чакты өрө-
эрэ дуобатчыт оонһууругар
3. а2—с3 эфб—жс5! (бу эрө
да тэң оонһууну үөскэтэр
сөһкө этэллэр). Өскө 3. ...эфб-
түстээххэ 4. е3—эф4... сибээс
лээн баран хаҥас фланга с3
батынан а5 хонууну хараһа
харалар дуоска ортотугар чуо-
пут дуобаттары кутталы-
ытаччада ылаһар. Онтон
3. ...с7—а6 бардакха 4. с3—
түһан харалар уна флангалары-
тан дуобаты нөүрөтээрэ
тууллар. Манна дуобакка
буһа-хата илик оонһоһуу-
4. ...а6-ға баран быстааһы-
5. с1—а2 а5:с3 6. а2:а6
7. д2—с3 а7:с5 8. с3—д4
9. а3:с5 д6:а4 10. д1—
4. с3—д4... үрүнгүр саамы
кө утарылаһааччыларын
флангаларыгар тыһааһыни
кэтэ сатыһылар. 4. ...с5—а4
һуууну тэһинир дьолуу
һыны. Манна флангабын
гөттүм аатыран 4. ...с7—а6
лээн көһиһэр дьэ дьиннээх
рааһыһа тирнэрдэр этэ. Ол
һык комбинациятан: 5. а1—
с5:а3 6. с1—а2 а3:с1 7. а1—
с1:эф4 8. жс3:а5 харалар
флангалара аһыһына, һ8
бүтөһиктээхтик онугар оһу-
Үрүнгүр кыһымыга оһуһуу-
рыгар эрал улаатта. 5. ...
д6:е4 6. а1—е2 е4—а3 7. а1—
дһ4. Үрүнгүр хаҥас флангалары-
саталлаахтык сайынаранар
эрэри һ2 дуобат оонһууу
тэһиник таһаарыллара эрал
И. ПИНИГИН

ССРС спордун мастары

Капитал эйгэтэ: БЫРААПТАР БУОЛБАТАХ, БЫРААБА СУОХ БУОЛУУ

Бүгүн биһиги планетабыт Ки-
һи бырааптары күнүн бөлүгүтүр.
Бу күн 1948 сыллаахха ХНТ Ге-
неральной Ассамблеята кийи бы-
рааптарын бары бүтүүн Деклара-
циятын ылымһытын бөлүгүтүргө
олохтоһмута.

Бу бырааптар аан дөйдүтээҕи
дьолуу суолталаах докумуонна-
рын балаһыанньалара биһиги
дөйдүбүтүгэр кытаанахтык уонна
калбага, суох толорулаһаллар.
ССРС саҥа Конституциятыгар
киһи бырааптары уонна көңүл-
лэр ХНТ Декларациятыналарар бил-
лэр-көстөр илэҥ кээмэйдээхтик,
толорутук итиннэ ордук ыһаа-
һынаахтык этилиһиллэр. Биһиги
Конституциябыт гражданныр бы-
рааптарын уонна көңүллэрин
биллэрэр эрэ буолбатах, ону аа-
һан олоххо ыһырылларын дьин-
нээхтик хааччыһар.

Капитал баһылыктыр дөйдү-
ларыгар дьыала букатын атын.
Ол курдук, советскай киһи хайаан
да баар буолуохтаах уонна ты-
мыллыбат дин саныыр дьолуу.
наах бырааптарын уонна көңүл-
лэрин биллэр-көстөр өтө ол дой-
дуларга бөл дьотөр юридическай
өттүнэн бөлүгүтүмэт. АХШ-гар,
холобур, эр киһи уонна дьахтар
тэҥ бырааптыһылар конститу-
цияһын хааччылыһыбат, ол со-
циальнай-экономическай уобалас-
ка (чуолан, хамнас бопһуруһу-
гар) даһаны, ол курдук шонти.
ческай уобаласка даһаны дьах-
таллары намтатыһаттан көстөр.
ГФР-гар «политическай өттүнэн
эрэһэ суох элементтери», атыннык
өттөөххэ, коммунистары уонна

атын демократтары сойуолаһы
официальнайдык биллэрлиһибтэ.
Бу дөйдүгэ «идея бобуу» дьин
даһанааһыга олобуран госуда-
рствнай учреждениелартан уһу-
лубут тыһымчанаан дьон үүрү-
түрүүү сиртибэлэринэн буола-
лар: мөдүһөһтө чугасаһар киһи
этиһэ эраллээхтэрин бэрэһиэрэ-
лээһини аастылар.

Арбаар «тэҥ кмахтар» уонна
эбарыһыры көңүлүн общество-
тыгар ХНТ конвенцията эрэ буол-
банка, демократическай быраап-
тары итиннэ көңүллэри хааччы-
һыһа, дьону намтатыһыны суох
оноругуа туһуламмыт атын да-
һаны аан дөйдүтээҕи докумуон-
нар маһын уонна сирэйэ-хараҕа
суох көһиллэллэр. Оһно тус бай-
ларын соһуонара эмнэ туһуул-
лубаттар. Ити общество арах-
сменат бөлүгүлэринэн ону тэҥ
маассабайдык үлэтэ суох буолуу,
нолуоктар итиннэ сыаналар туох
бурууу оноругуу халбанһаабанка
үүнэ туруутун, дьыа-уот бопһу-
руоһун, о. д. а. курдук социаль-
най ырыһылар буолаллар.

Бөдөҥ империалистическай дер-
жава—Америка Холбоһуктаах
Штаттары—гражданнырын кийи-
лэр элементарнай бырааптарын
куруубайдык кэһин дьиктиргэһиһэр
буолбута ыраатта. «Америка ма-
лүйөнүһөн ахсааннаах негрдэ-

рыгар, индееһтэригэр, пуэрторика-
нецтарыгар, Мексикаттан уонна
Азпиттан торүттээх американец-
тарга, атын да национальнай кы-
ра өрүттэргэ АХШ олоһун дьин-
һизэ манһык,—дьин суруйбута со-
торутааһыта Белградтаағы көрсү-
һүү кыттыһылаахтарыгар хааһы-
га сытар негр аҕабыһа Бенджа-
мин Чейнис,—былаастар кийи

Аан дөйдү тематыгар бэсцэдэ

сүрүн бырааптарын уонна көңүл-
лэрин кэһиллэрэ—үгэс буолбут
дьыала. Биһиги көлөһүннэр
итиһинэ баттанар кылааһынан
буолабыт, биһиги—расизм уонна
монополиялар көлөһүннээһини-
рин сиртибэлэрэбит, правитель-
ство үүрүүтүн-түрүүүтүн сир-
тибэлэрэбит».

Ол эрэри АХШ-гар агардас
национальнай кыра өрүттэр эрэ
атааһаһанар уонна үүрүүгэ-түрү-
үүүгэ түбөһөр буолбатахтар. Со-
торутааһыта арыллыбыт (кичэйи
бэрэһиэрэһэлээһини көһинтэн) ФБР
элбэх томнаах докумуоннара бу
ведомство сүрүн смалларыттан
бирдэстэринэн «сатын өйдөөхтө-
рү-санаалаахтары» кэтээн көрүү,
Америка прогрессивнай төриһтэ-
лэрин сойуолаһыны буоларын
чуолкайдык этэллэр. Компартия,
негрдэр төриһтэлэрин, туора ко-
руллар профсоюзтар, студенттар
холбоһуктары дьиктирээхтэр
анаһаах дьыалалар толорулаһан

испиттэр. Ити төриһтэлэри утары
араас диверсионнай уонна про-
вокационнай дьайыһылар туттул-
лубуттар. Америка юрист-ученаһа
Ч. Ризонс американскай түрмэ-
лэр 1.300 тыһ. хааһымлаахтарыт-
тан 700 тыһымчатын көһинтэ
«революционнай өйдөрүн-санаала-
рын киһи» сууттаммыттарын аа-
һан таһаарбыта.

АХШ-гар киһи бырааптарын
кэһини туһунан официальной ста-
тистика манһык данһаһаара эмнэ
туоһулууллар: АХШ-гар «наадата
суох дьоннор» армиялара сөһин-
һыһа 6,8 мөдүһөһ киһинэхэ тий-
дэ; ыччат ортотугар үлэтэ суох
буолуу 17,1 бырыһыанга тэһиһэ-
тэ; хара дьүүһүннээх американец-
тар АХШ бары гражданнырын 18
бырыһыаннарын, оттон конгреска
баара-суоһа 4 бырыһыаны ыла-
лар; эмнэ ол конгреска барыта
535 соһуону аһааччылартан 2-тэ
эрэ үлэһит кылааһы сирэйдээн
көрдөрөдлэр.

АХШ нэһилиһиннээһини психи-
ческай доруобуйатын турутун
туһунан президентскай комиссия
биллэһинтэ ордук бөлүө. «Олуе
элбэх американецтар,—дьин ыһар
киһи бэйэтин даһылаатыгар,—
быста дьадаһымыны уонна раса-
тыттан, —эр-киһититтэн-дьахтар-
ыттан, кылааһыттан көрөн со-
һуоһунан олохтоһмута атааһтаа-
һыны... кытары сибээстээх соһо-
тоһууһууну итиннэ куттаныһыны,
мунутахсыһымыны итиннэ уор-
даһыһыны биллэллэр».

Киһи бырааптарын тууһуу бур-
жуазкай общество арахсыһат
бөлүгүтүнэн буолла уонна кийи
бэйэтин ис хоһоһонуттан үөскээн
тахсар.

Ю. РОМАНЦОВ. (ССТА).

БИҢИГИ ААДЫРЫСПЫТ: почтовой индекс 878700, Чуралчы с.
Карл Маркс уул. 12. ТЕЛЕФОННАРЫТ: редактор—91-396, өтдөллөр—91-405.
уотсый — 91-505.